

דינא דמלכותא דינא
הרב מואיז נבון

תלמוד בבלי - נדרים כז, בבא קמא קיג, גיטין י, ב"ב נד:-נה.
ה[לא] אמר שמואל: דינא דמלכותא דינא!

~ בסיסו ~

- הכרה ובמרותו המוחלטת של המלך: מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם
- דברי שמואל על המלכת מלך
- בני נח מצווים על דינים
- דאמר שמואל: מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא מיענשא, שנאמר (שה"ש ח: יב): "כרמי שלי לפני האלף לך שלמה" למלכותא דרקיעא, "ומאתים לנוטרים את פרי" למלכותא דארעא (בבלי שבעות לה:).
- הפקר בית דין הפקר
- "ועל גייתינו מ'שלים ובב'המתנו כ'צונם" (נחמיה ט: לה)

- יש שכתבו שמדבריהם, ורוב האחרונים סוברים שהוא מן התורה.

~ תחומי ישומו ~

- כל מה שנוגע למטבעות (מלך בהגדרתו מוציא מטבעו)
- מסים קצובים באדם ובשדה
- שטרות
- קרקעות
- יש אומרים ששייך לשאר דברים:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ח

... הגה: "יא דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא במסות ומכסות התלוים בקרקע, כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים, לא (הרא"ש פ' ד' נדרים בשם הר"מ ומרדכי פרק הגוזל בתרא). ויש חולקין וסבירא להו דאמרינן בכל דבר דינא דמלכותא דינא (מרדכי שם בשם התוס' ות"י ס"י ש"ט), ולכן המלוה על המשכון יכול למכרו אחר שנה, הואיל וכן דינא דמלכותא (שם בשם ר"י בר פרץ); וכן הוא עיקר, וכמו שנתבאר לעיל סימן שני"ו סעיף ז'.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גניבה סימן שנו סעיף ז

הגה..., דהכי נהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא ...

אנציקלופדיה תלמודית כרך ז, דינא דמלכותא דינא [טור רצה]

יש מהראשונים סוברים שלא אמרו דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהם לתועלת המלך, כגון בעניני המסים... ויש חולקים וסוברים שאף בדברים שאין שום הנאה ותועלת למלך דינו דין, וכן יכול לעשות חוקים בארצו כדי שלא יבואו העם ליד [טור] הכחשות וקטטות, ודינו דין, ודינים שבין אדם לחברו דינו דין, שאם לא כן לא תעמוד הארץ ותיהרס....

~ העלמת מכס ~

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ו

... ולא עוד אלא שהמבריה ממכס זה, עובר (על לא תגזול) (ויקרא יט, יג), מפני שהוא גוזל מנת המלך, בין שהיה מלך ישראל בין שהיה מלך עובד כוכבים. וכן אם ישראל קנה המכס מהמלך, המבריה עצמו הרי זה גוזל ישראל שקנאו. (וי"א דאפילו ידוע דהישראל לוקח יותר מן הקצבה, מ"מ אסור להבריה ממנו דבר הקצוב, דהוי כגוזל מן הגזלן, דאסור) (בי"י).....

~ שוויון ~

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ח

וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה ולקח שדהו או חצירו, אינו גזל, ומותר ליהנות בה; והלוקחה מהמלך הרי היא שלו, ואין הבעלים מוציאין אותה מידו. אבל מלך שלקח שדה או חצר של אחד מבני המדינה שלא בדינים שחקק, הרי זה גזלן, והלוקח ממנו מוציאין הבעלים מידו. כללו של דבר, כל דין שיחוקק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו, אינו גזל; וכל שיקח מאיש זה בלבד, שלא כדת הידוע לכל, אלא חמס את זה, הרי זה גזל. הגה: ואם המלך חקק לבעל אומנות אחד, כגון שחקק למלוה בריבית איזה דבר, י"א דלא אמרינן ביה דינא דמלכותא דינא, הואיל ואינו חקוק לכל (מהרי"ק שורש ס"ו)....

שולחן ערוך חושן משפט הלכות גזילה סימן שסט סעיף ו

... אבל מוכס שפסקו המלך ליטול דבר קצוב, (ואפילו צוה שישראל יתן יותר מעובד כוכבים, מכל מקום מקרי דבר קצוב לכל איש) (מהרי"ק שורש קצ"ה/קצ"ד), והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך, ונדוע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך, אינו בחזקת גזלן, משום דדינא דמלכותא דינא. ...

ביאור הגר"א חושן משפט סימן שסט ס"ק יז

ואפ"י צוה כו'. ... דלכ"ע אף שאינו נותן מכס רק יהודים הוי דינא דמלכותא:

אנציקלופדיה תלמודית כרך ז, דינא דמלכותא דינא [טור רצה]

אף להסוברים שדינא דמלכותא דין גם בדברים שאינם לתועלת המלך אלא בין אדם לחברו, מכל מקום אין זה אלא בדברים שאינם נגד דין תורתנו, אלא שאין מפורש אצלנו דין זה, אבל אם הוא נגד דין תורתנו והדין מפורש אצלנו ודאי לא יעשה כן בישראל ...
בדין שבין ישראל לעכו"ם, הולכים אחר דינא דמלכותא אפילו כשהוא נגד דין תורה, ...

שו"ת תשב"ץ חלק א סימן קנח

עוד יש לדקדק במינוי זה על ענין זה ר"ל שהמלך מצוה שהדין הזה ידון ולא זולתו ונראה מזה שאין רשות לשום דין אחר לדון כלל אלא דין זה שמינה. ויש מקום עיון שאפילו תמצא לומר דדינא דמלכ' דינא הוא בהכי מ"מ א"א לומר כן בכל ענין דמילתא פשיט' היא שבכל דבר שיש בו איסור א"א לומר דינא דמלכות' דינא להתירו, דבענין ממון הוא דאמר' הכי כדאמר' לעיל אבל דבר שיש בו איסור זה לא אמרו אדם מעולם. ואל תשיבני מדין גזל שיש בו איסור ודינ' דמלכות' ביה דינא תדע דהא קטלי דקלי ועבדי גשרי ועברי עליהו ואי לאו משום דדינ' דמ"ד הוה אסיר למעבר עליהו ומשום דינא דמלכות' שרי דשאני התם שהאיסור שבו אינו אלא מחמת ממון וכיון שבממון דיניה דינא חזר האיסור היתר גמור שהרי אין כאן גזל שבדין קטלי דקלי דדיניה הוא בהכי אבל באיסורא דלאו כה"ג ליכא למימר דשרי משום דינא דמ"ד וזה פשוט לילדים

~ ביחס למלך ישראל בארץ ישראל ~

אנציקלופדיה תלמודית כרך ז, דינא דמלכותא דינא [טור רצה]

- דינא דמלכותא יש מהראשונים סוברים שאינו דין אלא במלכי אומות העולם, מפני שהארץ של המלך ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ - והוא הדין במלכי ישראל שבחוץ לארץ - אבל במלכי ישראל - שבארץ ישראל - לא יוכל לומר כן, לפי שארץ ישראל כל ישראל שותפים בה, וירושה היא לנו מאבותינו להדיוט כמלך, ונתחלקה לכל אחד ואחד מישראל, ואינה של מלך, ומלכי ישראל אין דינם דין אלא על פי התורה, שכן כל האמור בפרשת מלך בספר שמואל מלך מותר בכל האמור בפרשת מלך, היינו דוקא לאותם הדברים האמורים בפרשה. וכתבו אחרונים שאף להסוברים שבמלכי ישראל אין אומרים דינא דמלכותא דינא, אין הדברים אמורים אלא במסים ומכס שמטיל על כרחם, שאין אומרים בהם בני המדינה רצונם בכך, אבל במנהגים ונימוסים שהם לטובת המדינה לדברי הכל אין לחלק בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.
- ויש חולקים וסוברים שאין הבדל בין מלכי אומות למלכי ישראל בדינא דמלכותא בכל דבר, לפי שזה משמירת עמו כדי שלא יזוקו הישראלים הדרים פרוצים בין השכנים ויהיה בזה נזק המלך וכל האמור בפרשת מלך מותר בו, אם כן מה [טור שח] שציוה המלך לשמירת העם הרשות בידו, ודין מלכי ישראל שוה לדין האומות בדבר זה. וכן במלכי אומות העולם שבארץ ישראל יש סוברים שאומרים אף בהם דינא דמלכותא דינא.

~ מדינת ישראל ~

R. Moshe Lichtenstien, Legitimacy of a Non-Religious Government

... we must draw a distinction between the two functions of government. Clearly, if we are talking about furthering educational or spiritual aims, we cannot legitimize a government elected to express the wishes of a secular, non-observant electorate and as such the government's authority is, indeed, not binding. ... However, the very same government would have full halakhic legitimacy regarding all matters concerning public security, road building, [etc.] ...

Menachem Elon, Encyclopedia Judaica, Dina De-Malkhuta Dina

We may distinguish between three possible methods by which Rabbinical Courts could confer binding validity on Israeli Civil Law. **One** way is the recognition of the binding validity, based on the principle of 'the law of the kingdom is law' The **other** method is adoption - by means of the legal basis of a custom (or usage) in Jewish Law that integrates a certain law which then becomes an integral part of it. ... and may even be valid in spite of contradicting a particular law in Jewish civil law. ... The **third** method is legislation; the community or its leaders enjoy a limited measure of judicial authority and may make new laws in various legal spheres. In talmudic times this was called "the authority to impose punishments" (*mesi'in al kiztan*) but in later periods it has become known as "enactment of the public." These enactments have greatly enriched Jewish Law and became an integral part of it (**takkanot ha-kahal*).